



**Commentariorvm, Ac Dispvationvm In Primam Partem
Sancti Thomæ Tomvs ...**

Complectens Quæstiones à XXVII. vsque ad LXIV. & à Quæstione CVI.
vsque ad CXIV.

Vázquez, Gabriel

Antverpiæ, 1620

Quid de hac propositione sentiendum, sit Deus genuit alium Deum. c. 7.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-81000](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-81000)

dicit, illud itaque aduertendum est, quod diuinitatis & humanitatis vox essentias, seu naturas indicat: at Dei & hominis vocabulum, tum de natura vsurpatur, quemadmodum cum dicimus, deus est substantia capium omnem fugiens, & vnus est deus; tum etiam de personis; nimirum eo, quod specialius est generalioris nomen suscipiente, vt cum scriptura ait, propterea vnixit te deus, deus tuus, &c. sentit igitur aliquando nomen, deus, supponi pro persona aliqua: Idem asserit Nicetas libr. 3. Thesauri cap. 37. Respondeo, Damascenum, & Nicetam solum docere voluisse: nomen, deus, accipi pro persona, non quia coarctetur eius significatio semper, sicut cum additur aliquid notionale syncategorema: sed quia eo non addito, aliquando de Deo enuntiamus ea, quæ illi conueniunt ratione alicuius personæ: sicut ibidem ait, nomen, quidam homo in terra Hus, poni ab scriptura pro Iob, non quia sic positum absque alio significato personam aliquam determinate, sed quia de quodam homine terræ Hus recte dicuntur, quæ Iob conuenire videmus.

Tandem ex dictis sequitur, lapsum fuisse Capreolum in primum distinctione 4. questione 1. art. 3. in solutione 2. & 3. & vltimi argumenti Aureoli, cum inquit, nomen, deus, semper supponi pro natura distincte, & proprie & semper etiam pro persona supponi; aliquando quidem distincte, cum additur terminus notionalis, vt deus generat, aliquando indistincte, cum non additur terminus notionalis. Impugnat autem Capreolum Caietanus in hoc articulo tribus rationibus, ex quibus hæc sufficiat. In hac propositione deus non generat, vel nomen, deus, supponitur pro persona aliqua distincte, vel pro persona confuse; si distincte, vel pro Patre, vel pro Filio; non pro Patre, vt c. 3. contra Canariensem probatum manet; non pro Filio; quia esset vera propositio; ergo pro persona confuse. Hoc autem, præterquam quod falsum est, quia esset etiam vera propositio, pro aliqua nempe persona, est etiam contra ipsum Capreolum, quia in ea propositione additur terminus notionalis.

CAPVT VII.

Quid de hac propositione sentiendum sit, deus genuit alium deum.

Alterum, quod superest notandum, est circa aliquas propositiones, de quibus sententiam ferre ex præcedentibus difficile non erit, quarum prima est, deus genuit alium deum, hæc igitur propositio manifeste falsa est, vt docent Hugo de S. Vict. in summa sententiarum tract. 1. cap. 11. S. Thom. in hoc art. ad 4. Scotus in 1. dist. 4. quest. 1. Durand. quest. 2. ad 2. Gabr. quest. vnic. art. 3. Marsilius in 1. q. 8. art. 3. ad 4. tametsi S. Thom. & Gabriel affirmant, eam verum sensum habere posse, videlicet si nomen, deum, appositum, & vox alium, substantiue sumatur: sic enim sensus est, deus genuit alium, qui est deus: recte autem dicimus alium, quia hoc adiectiuum masculinæ denotat personam, vt disputat. 130. cap. 1. notauimus. Veruntamen hic sensus, & modus loquendi vitatus non est, nec obstat, quod dixit Christus. Ego rogabo patrem, & alium paraclitum dabit vobis; nam nomen paraclitus: est adiectiuum, & ideo multiplicari potest: sequi enim potest numerum personarum, vt prædictum est disp. 155. c. 8. iuxta quam doctrinam dicimus tres

omnipotentes, & dicere possemus tres paraclitos. Non ergo mirum, si dicat Christus, & alium paraclitum dabit vobis. Atque hinc merito supra dictum est c. 4. nomen, deus, in ea propositione, denotat deum, non supponi pro habente deitatem, nec idem esse omnino cum illo.

Quocirca secundo dicere potius debemus, deum genuit eundem deum, sic enim non denotatur identitas in persona, sed in natura, quam nomen, deus, significat: vt enim docet Scotus quest. illa 1. ad 1. et Arist. 10. Metaph. text. 12. idē & diuersum, aut aliud sine vilo medio opponuntur, ac proinde quicquid non est aliud ab aliquo, est idem cum illo: ergo si deus genuit deum, & non alium deum, consequitur genuisse eundem deum.

Tertio omnes Doctores citati recte notant, non esse veram hanc propositionem, deus genuit deum, quia pronomen reciproci, se, denotat identitatem suppositi generantis & geniti; ac proinde tollens omnem distinctionem, tam ex parte naturæ, quam suppositi, falsam reddit propositionem siquidem, vt deus dicatur generare deum, saltem suppositorum distinctio necessaria est. Quare neque in humanis, neque in diuinis dicturaliquis generare seipsum. Sed hinc non licet colligere, ergo deus genuit alium deum, eo quod si non genuit se deum, generare debuit alium deum: siquidem idem & aliud sine medio opponuntur: hoc igitur non recte colligi probat Durand. quia licet idem, & diuersum seu aliud sine medio opponatur, id tamen intelligitur, si referatur ad idem, hoc est, aut solum ad essentiam, aut solum ad personas si autem ad vtrumque simul, non possunt sine medio opponi, & diuidere ens; atque nomen, deus, in hac propositione, deus genuit deum, tam ex parte subiecti, quæ ex parte prædicati supponitur pro persona, & essentia simul: atque idcirco (inquit) nec dicere possemus, deus genuit deum, quia tollimus distinctionem personarum; nec, deus genuit alium deum, quia tollimus essentiam vnitatem. Ex quo etiam infer, nec dici posse, deus genuit alium deum, neque eundem deum, quia idem lequitur absurdum.

At certe friuola est ratio durandi, nam nomen, deus, vt hæcenus probatum est, plane supponitur pro indiuiduo concreto naturæ. Quare, sicut non licet dicere, genuit alium deum, quia diuisionem naturæ significamus, sic etiam licet dicere, deus genuit eundem deum, quia solum indentitas naturæ significatur. Imo licet dicere, deus genuit alium deum, in quo solum indentitas naturæ significatur inter genitum & genitorem: particula vero secum, non confundit personas, sed denotat identitatem deitatis in Deo genito cum persona generante, cum qua reuera filius idem deus est. Verum cum dicemus, deus genuit se deum, significamus eandem personam se ipsam genuisse: id enim denotat particula, se. Quare & Hugo de S. Vict. in 1. co allegato existimat, dici non posse, deus genuit alium deum, neque deus genuit se.

Explicat autem dupliciter S. Thom. in hoc articulo ad 4. August. in epist. 66. quæ est ad Maximum, cum asserit, deum Patrem genuisse alterum deum. Inquit igitur, aut pronomen, se, esse in calum ferendi, & sensus est, genuit alterum de se, quod significatur personarum distinctio: aut esse in calum acculandi, & ita facere simpliciter relationem: et enim solum identitatem naturæ, non personæ, &

Nicetas.

34.

Capreol.

Caiet.

35.

Hugo V. S. Thom. Scotus. Durand. Gabriel. Marsil.

Ioan. 14.

inquit sensum esse, genuit alterum sibi maxime similem, hoc est, eiusdem secum naturæ: sicut amicus dicere solet de amico, est alter ego, propter maximum vnionem voluntatum. Posterior sensus videtur secundum mentem Augusti, qui figuratus & improprius est, vt notauit S. Tho. ibid. *Canariensis* vero 3. parte commentarij refert ex Augusti 3. libr. ad Maximinum c. 14. hæc contraria verba, *Deus genuit, quod ipse est, & non alterum se.* Verum liber ille non est ad Maximinum, sed contra Maximinum: verba autem citata à Canariensi in eo capitum tueri non potui.

Quarto vt optime obseruauit S. Doctor in solut. 5. argum. falsa est hæc propositio, *Deus genuit Deum, qui est Pater, aut qui est Deus Pater*: nam quamuis idem Deus, qui est indiuiduum concretum Deitatis sit generans & genitus, in ea tamen propositione nomen, *Deus*, ita restringitur ratione adiecti, vt supponatur pro persona Patris. Sic autem falsa est propositio, nam si dicamus, *Deus genuit Deum Patrem, & vox Patrem*, sit appositio, erit falsa propositio: quia determinatur nomen, *Deus*, vt supponatur pro patre: atqui idem omnino videtur sensus utriusque: ergo & prior propositio erit falsa. Cum S. Thom. conueniunt Gregor. in 1. d. 4. q. 1. ad ult. & Durand. q. 2. ad ult. sed Durandus alia ratione putat, eam propositionem esse falsam, scilicet quia nomen, *Deus*, in ea propositione ex parte prædicati supponitur pro filio, sic autem falsa est propositio: sensus enim est, *Deus genuit Filium, qui est pater.* Sed fallitur Durand. quia in ea propositione, *Deus* non ponitur pro Patre, sed cum alias pro indiuiduo Deitatis poneretur, si non fieret illa appositio, ratione appositionis determinatur pro sola persona patris.

Addit S. Thom. si aliquid interponatur ratione cuius non fiat illa appositio termini notionalis, posse esse veram propositionem: vt si quis dicat, *Deus genuit Deum, qui est Deus, qui est Pater*: tunc enim vox, *Deum*, videtur supponi pro indiuiduo Deitatis, quia non apponitur ei terminus notionalis, & de illo vere dicitur, *qui est Deus, qui est pater.*

Deum *Maximus* in 1. q. illa 8. art. 3. ad vltimum prædictam propositionem, *Deus genuit Deum, qui est Pater*, distinguit: aut enim sensus illius est, *Deus genuit Filium, qui non est pater, qui tamen Pater est Deus*, & hic sensus est verus: aut sensus est, *Deus genuit Deum, qui non est Deus, qui est Pater, & falsus est.* Quæ distinctione accepit ex Magistro in 1. d. 4. sed hi sensus pro voluntate solum adhibiti videntur, ideo mihi probatur id quod supra ex S. Tho. dixi circa prædictam propositionem.

ARTICVLVS V.

Utrum nomina essentialia in abstracto significata possint supponere pro persona.

Ad quintum sic proceditur. Videtur, quod nomina essentialia in abstracto significata possint supponere pro persona, ita quod hæc enim Augustinus 7. de Trinitate. Pater & filius sunt vna sapietia, quia vna essentia: singulati sapientia de sapientia, sicut essentia de essentia.

2. Præterea Generatis nobis vel corrumpitur, in 1. p. Tom. 2.

ptis, generatur vel corrumpunt ea quæ in nobis sunt: sed filius generatur. Ergo cum essentia diuina sit in filio, vt detur quod essentia diuina generetur.

3. Præterea. Idem est Deus & essentia diuina, vt ex supra dictis patet. Sed hæc est vera, Deus generat Deum, sicut dictum est. Ergo hæc est vera, essentia generat essentiam.

4. Præterea. De quocunque prædicatur aliquid, potest supponere pro illo. Sed pater est essentia diuina. Ergo essentia potest supponere pro persona patris. Et sic essentia generat.

5. Præterea. Essentia est res generans, quia est pater qui est generans. Si igitur essentia non sit generans, erit essentia res generans & non generans: quod est impossibile.

6. Præterea. August. dicit in 4. Trinit. Pater est principium totius deitatis: sed non est principium nisi generando vel spirando. Ergo pater generat vel spirat deitatem.

Sed contra est quod August. dicit in 1. de Trinit. quod nulla res generat seipsam. Sed si essentia generat essentiam, non generat nisi se ipsam, cum nihil sit in Deo quod distinguatur à diuina essentia. Ergo essentia non generat essentiam.

Respondeo dicendum, quod circa hoc errauit Abbas Ioachim, asserens quod sic ut dicitur, *Deus genuit Deum*, ita potest dici quod essentia genuit essentiam, considerans quod propter diuinam simplicitatem non est aliud deus quam diuina essentia. Sed in hoc deceptus fuit, quia ad veritatem locutionum non solum oportet considerare res significatas, sed etiam modum significandi, vt dictum est. Licet autem secundum rem sit idem Deus quod deitas, non tamen est idem modus significandi utroque: Nam hoc nomen, *Deus*, quia significat diuinam essentiam vt in habente, ex modo suæ significationis naturaliter habet, quod possit supponere pro persona. Et sic ea quæ sunt propria personarum, possunt prædicari de hoc nomine *Deus*, vt dicatur, quod Deus est genitus vel generans, sicut dictum est. Sed hoc nomen, *essentia*, non habet ex modo suæ significationis, quod supponat pro persona, quia significat essentiam vt formam abstractam. Et ideo ea, quæ sunt propria personarum, quibus ad inuicem distinguuntur, non possunt essentia attribui. Significaretur enim quod esset distinctio in essentia diuina, sicut est distinctio in suppositis.

Ad primum ergo dicendum, quod ad

3. p. S. Thom. q. 1. art. 2. ostendimus. Quare, si non repugnaret essentiam diuinam generari & generare ratione iam dicta, etiam si abstracte significaretur, dici posset generare, & generari.

Secundo nota recte dici, *essentia communicatur*, tametsi dici nequeat, *essentia generatur*, nam, ut ait Scotus loco citato, in responsione ad argumenta, versiculo, ad rationem illam decommunicare, iōge differunt communicare, & producere seu generare: namque producere & generare denotat realem relationem inter producentem & productū, inter genitorem & genitum tantum: ac proinde postulat distinctionem inter producētē & productū, inter genitorem & genitum, quae inter essentiam & aliquid aliud, quod sit in Deo, esse non potest: quod idcirco non dicimus, *Essentia generatur*: at vero communicare etiam per realem productionem, praeter relationem realem, quam significat ad rem productam, sicut ad id, cui aliquid communicatur, denotat etiam relationem rationis, ad id: quod productū communicatur. Quae sane relatio inter id, quod communicatur & communicat, non exigit distinctionem realem, cum ipsa sit relatio rationis. Quare recte dicitur, *essentia communicatur*, hoc enim modo loquendi solum significat relatio rationis inter personam quae communicat, & essentiam communicatam: cum tamen non dicamus, *essentia generatur*, quia sic denotamus distinctionem realem inter essentiam & aliquid aliud, quod generat.

Quinimo recte docuit Marfil. q. illa 9. art. 2. eandem fere rationem Scoti sequutus, recte dici posse aliquid seipsum communicare, quia hoc modo loquendi solum denotatur relatio rationis inter eum, qui communicat, & eum, qui communicatur. Hac igitur ratione, licet persona ab essentia non distingatur, nec dicatur illam producere, dicitur tamen illam communicare, hoc solo, quod aliam personam producit in eadem essentia. Ceterum essentia non dicitur seipsum communicare, quia id, quod se communicat, producere debet aliquid aliud, cui se communicet: essentia autem non producit aliquid, cui se communicare possit.

Tertio obseruandum est cum Scoto in eadem q. verba quae significant actus notionales, ut generare, generari, non posse praedicari de essentia abstracte significata in sensu (ut aiunt) identico, sicut dicimus essentia est persona: quia verba notionalia hos actus significant per modum formae adiacentis, & ideo semper formaliter accipiuntur, sicut quaeque nomina adiectiua: praedicantur igitur semper ex vi suae significationis in sensu formalis, & nunquam in sensu identico. Hic enim sensus solum exprimi potest verbo substantiuo, sum, et, quae omnia notata sunt disp. 19. cap. 2. & 137. c. 3. ubi multa alia diximus circa varias in mysterio Trinitatis praedicationes.

Addit S. Thom. in hoc art. actum notionalem vere praedicari de essentia abstracte significata, addito aliquo nomine substantiuo ex parte subiecti, ut si dicamus, *essentia est res*, quae generat, aut *essentia est Deus, qui generat*: in his enim propositionibus uterque sensus includitur, & identicus in priori parte earum, & formalis in posteriori. Perinde enim est, ac si dicamus, *essentia idem est secundum rem cum persona vel Deo, qui generat*: Id autem intelligit S. Thom. si iuxta ea, quae superius tradidit,

res aut Deum, supponantur pro persona. Nihilominus eodem modo dici posset, si supponatur pro concreto deitatis; quia de illo etiam vere praedicantur actus notionales, ut superiori disp. ostendimus. An vero essentia sit principium formale generationis, & terminus formalis illius, dicemus disp. 162. c. 3.

Postremo notandum est, Patres, imo & Concilia, vi aliquando nominibus abstractis, ut denotent originem vnius ab alio, ut vidimus superiori disp. c. 6. cum dicunt lumen de lumine, lucem de luce, sapientiam de sapientia, essentiam de essentia, &c. recte tamen adiuuoni S. Tho. in solutione primi has locutiones exponendas esse in hunc sensum, ut nomina abstracta pro concretis exponantur, vel per nomina personalia hoc modo, *Filius, qui est sapientia, est de patre qui est sapientia, &c.* testimonia vero Patrum habes in eo c. 6.

Ceterum Patres Concilij Tolet. 15. sub Flauio Egica Rege, & Iuliano Archiepiscopo inter alia docuerant hanc propositionem, *secundum essentiam voluntas genuit voluntatem* in libro quodam de tribus substantiis, quem per Petrum Regionarium Romanae Ecclesiae ad Papam Benedictum 2. miserunt. Quam propositionem Pontifex non quidem in scriptis, sed verbo tantum ante biennium notauerat, & ut de hac sua notatione Patres Concilij certiores fierent verbo etiam iniunxit, Patres

vero libello quodam Pontifici responderunt; quorum responsum habemus in eo Concilio Toletano 15. in noua compilatione Conciliorum Hispaniae. Verba autem notationes sunt haec, *Naturali ordine cognoscimus, quia verbum ex mente originem ducit, sicut ratio & voluntas de mente procedit: ita & mens de verbo aut voluntate, & ex ista comparatione visum est Romano Pontifici voluntatem ex voluntate non posse dici. Vbi valde obseruandum est, propositionem hanc, voluntas de voluntate non fuisse notatam à Pontifice, quod Patres illi vterentur abstractis pro concretis, neque quia dicerent voluntatem genitam; sed quia dicerent voluntatem genitam ex voluntate. Quod si dixissent sapientiam genitam ex mente, eam non notasset pontifex; quia sapientia originem habet ex mente, & voluntas etiam ex mente, sed voluntas ex voluntate non est, nec mens ex mente.*

Patres vero Concilij acute excusantur suam propositionem, ut in eo concilio fusius refertur, non curantes interim de abstractis & concretis. Excusant autē hac ratione, quia non dixerint eam propositionem cum additamento. *Secundum comparationem humane mentis, seu secundum relationem, sed secundum essentiam*: dicunt vero, secundum comparationem humane mentis, hoc est, secundum appropriationem: hic enim sensus ex verbis Concilij manifeste colligitur, ita ut mens approprietur patri, voluntas autē Spiritui S. inquit enim Concilium inter alia de nominibus aliqui communibus & essentialibus. *Sed hic singula singula secundum comparationem humane mentis continentur in vnum quodque, quod ex eis vnus dicitur, alius penitus non dicitur, sicut & relatiuo vocabulo pater nominatus non est ipse, qui filius.* Excusant igitur se Patres, quod non dixerint voluntatem genuit voluntatem secundum comparationem humane mentis, id est, secundum appropriationem: sic enim sensus esset, Spiritum S. genuisse Spiritum S. quod est absurdum, & hoc

modo intellexit Pontifex propositionem : quia absurdum putabat voluntatem esse ex voluntate, cum potius sit voluntas ex mente. Simebant enim Patres Toletani voluntatem pro actu, non pro facultate ipsa, ut ibidem constat. Quare Pontifex non damnavit hanc propositionem, *Voluntas est ex mente, seu sapientia est ex mente.*

Deinde addunt Patres Toletani se dixisse voluntatem ex voluntate secundum essentiam, iuxta doctrinam *Aug. 15. de Trin. ca. 2.* ubi filium appellat sapientiam de sapientia, consilium de consilio, essentiam de essentia; quia in Deo essentia, consilium & sapientia sunt idem secundum essentiam, & filius hæc omnia habet ex patre. Huius rei historiam scripsit *Rodericus Archiepiscopus Toletanus lib. 3. c. 13. historia Hispania*, ubi narrat, libro de hac re conscripto satis factum fuisse Pontifici.

ARTICVLVS VI.

Virum persona possint prædicari de nominibus essentialibus.

207.
1. d. 48 qu. 2.
art. 2. ad 5.

AD sextum sic proceditur. Videtur, quod personæ non possint prædicari de nominibus essentialibus concretis, ut dicatur, Deus est tres personæ, vel est Trinitas. Hæc enim est falsa, homo est omnis homo: quia pro nullo suppositorum verificari potest. Neque enim Socrates est omnis homo, neque Plato, neque aliquis alius. Sed similiter ista Deus est Trinitas, pro nullo suppositorum naturæ diuinæ verificari potest. Neque enim pater est Trinitas, neque Filius, neque Spiritus S. Ergo hæc est falsa, Deus est Trinitas.

2. Præterea. Inferiora non prædicantur de suis superioribus, nisi accidentaliter prædicatione: ut cum dico animal est homo. Accidit enim animali esse hominem. Sed hoc nomen, Deus se habet ad tres personas, sicut commune ad inferiora, ut Damascenus dicit. Ergo videtur quod nomina personarum non possunt prædicari de hoc nomine Deus nisi accidentaliter.

Sed contra est, quod Augustinus dicit in lib. de fide ad Petrum, Credimus unum Deum, unam esse diuini nominis Trinitatem.

Respondeo dicendum, quod (sicut iam dictum est) licet nomina personalia vel notionalia adiectiua non possunt prædicari de essentia: tamen substantiua possunt propter realem identitatem essentiae & personæ. Essentia autem diuina non solum idem est realiter cum una persona, sed cum tribus. Unde & una persona & duæ & tres possunt de essentia prædicari, ut si dicamus, Essentia est pater & filius & Spiritus sanctus. Et quia hoc nomen, Deus, per se habet, quod supponat pro essentia (ut dictum est) ideo sicut hæc est ve-

ARTIC. VI.

ra, essentia est tres personæ, ita hæc est vera, Deus est tres personæ.

Ad primum ergo dicendum, quod (sicut supra dictum est) hoc nomen, homo, per se habet supponere pro persona, sed ex adiuncto habet, quod stet pro natura communi. Et ideo hæc est falsa, homo est omnis homo: quia pro nullo supposito verificari potest. Sed hoc nomen, Deus, per se habet quod stet pro essentia. Unde licet pro nullo suppositorum diuinæ naturæ hæc sit vera, Deus est Trinitas, est tamen vera pro essentia. Quod non attendens Porretanus eam negauit.

Ad secundum dicendum, quod cum dicitur, Deus vel diuina essentia est pater, est prædicatio per identitatem, non autem sicut inferioris de superiori: quia in diuinis non est vniuersale & singulare. Unde sicut est per se ista, pater est Deus, ita & ista, Deus est pater: & nullo modo per accidens.

Notationes circa Articulum.

CONCLVSIO articuli est affirmans; circa doctrinam vero totius articuli quædam oblatione digna sunt.

Primo connotat Canariensis quæstionem articuli propositam fuisse contra Gilbertum, qui asserbat hanc esse falsam propositionem, *Deus est tres personæ*; eo quod Deus supponatur pro quacunque persona: falsum autem est dicere, *quacunque persona est tres personæ*. Hoc idem videtur proponere Sanctus Doctor in 1. argum. Verum, ut reuincimus di. p. 120. c. 1. Gilbertus solum docuit, Deum aliquando poni pro essentia & tunc concedendum esse simpliciter, Deum esse suam deitatem, quia sic Deus ex natura rei ab ea non distinguitur: aliquid vero supponi pro persona, & tunc dici non posse, *Deus est sua deitas*, quia personam à deitate ex natura rei distinguit. Quare eodem modo negaret hanc propositionem, *Deus est tres personæ*, si Deus supponeretur pro essentia: ac si supponeretur pro personis, eam concederet in aliquo sensu, quando nimirum pro omnibus collectione poneretur: nam si pro aliqua tantum, eam sine dubio negaret, sicut etiam Thomista.

Secundo nota circa solutionem sequenti hanc propositionem, *Deus est pater*, esse per se in aliquo modo assignato ab Aristotele. 1. Posterior. a. 4. ut docet Sanctus Thomas. In ea solutione. Nam sicut supra docuit q. 27. art. 3. ad 2. in perfectione diuini esse continetur, quod sit verbum: loquitur autem Sanctus Doctor de hac propositione, ut est in nostro intellectu: propositio enim non est extra intellectum. Quare decipiuntur Thomista, qui dicunt illam per se ipsam in Deo solum repetiri, non in propositione, ut est in intellectu.

Ceterum videndum est, quia ratione hæc propositio sit per se. Canar. in hunc articulum diffinitio in 2. parte censet, nullam prædicationem de Deo esse per accidens: prædictam tamen propositionem esse per se, in sensu tamen identico, id quod inspicere videtur Sanctus Doctor in solutione 1. Deinde de Canariensis addit, eam prædicationem non esse

esse proprie inferioris de superiori, ut dixit etiam B. Thomas esset enim per accidens, sicut hæc animal est homo: accidit enim superiori in hoc vel illo inferiori reperiri: in diuinis quoque non est inferioris & superioris, quia non est vniuersale & particulare, quamuis sit commune secundum rem, & incommunicabile.

Verum distinguendum mihi videtur. Nam si de essentia abstracte loquamur, ut videtur loquutus S. Thom. in solutione illa, non potest esse propositio per se in alio sensu, quam identico: ut si dicamus, diuinitas est pater: ei namque etiam hoc modo conuenit per se, idem esse cum patre; tamen est formaliter de illo non prædicatur iuxta notata disp. 136. c. 3. At vero, si sermo sit de essentia concrete significata hoc nomine, *Deus*, propositio est per se in sensu formali, ac proinde ei licet addere particulam, *inquantum, & secundum quod ipsum*, hoc modo. *Deus secundum quod Deus, vel inquantum Deus est pater*. Nam ut recte notauit Durand. in 1. dist. 12.

q. 1. n. 6. Arist. 1. poster. c. 4. particulæ, *Inquantum secundum quod ipsum, & per se*, idem significant, & eodem modo propositionem afficiunt: quare non solum adduntur, quando aliquid, quod est de conceptu formali subiecti, & illi aequatue conuenit, de illo prædicatur, ut rationale de homine, verum etiam, cum aliquid de alio dicitur, quod per se respicit in aliquo modo dicendi per se; vel quia est de essentia, & sic prædicatur in primo modo, ut cum dicimus, homo, inquantum homo, est animal, vel, est rationale: in secundo vero modo, cum propria passio de subiecto dicitur, vel subiectum est de essentia prædicati, ut homo, inquantum homo, est risibilis. Et ad hunc modum existimo pertinere prædictam propositionem *Deus, inquantum Deus est pater*, hoc est. *Deus per se est pater*: quia subiectum est de essentia prædicati, non contra. Pater enim non comparatur Deo ut de essentia illius, sed ut persona per se illi conueniens, & necessario: contra vero Deus est de essentia Patris, & in suis diuinæ personæ: quare hæc propositio, *pater est Deus*, est in primo modo dicendi per se. Est etiam quedam differentia notanda inter has propositiones: quod hæc, *pater est Deus*, est directa propositio, quia ex parte prædicati ponitur id, quod habet rationem formæ respectu subiecti; illa vero, *Deus est pater*, videtur habere speciem indirectæ, quia quod est ex parte subiecti, habet potius rationem formæ, quam id, quod ponitur ex parte prædicati.

Verum enimvero, quamuis prædictis propositionibus addere possimus notas illas perfectas, *Inquantum, & secundum quod ipsum, & per se*: tamen dicere non licet, *pater eo est pater, quo Deus, & eo est Deus, quo pater*, & de aliis personis similiter: hoc enim modo loquendi, quo usus est Aug. lib. 7. de Trinitat. cap. 2. significamus, non tantum prædicatum per se conuenire subiecto, sed etiam eodem formaliter constitui subiectum & prædicatum in ratione talis, quod est falsum. Ideo Aug. dixit, verbum non esse eo sapientiam, quo est verbum, quia alia ratio formalis est sapientiæ, alia vero, ut verbum est. Ineptè tamen quidam putant, ibi tantum posse apponi particulam, *Inquantum & secundum quod ipsum*, ubi prædicto modo loquendi August. solum vii possumus: id enim esse falsum ex dictis manifestum est.

Hinc etiam intelligitur id, quod docuit S. Th. q. 8. de potentia art. 2. ad 6. cum ait, illud prædicari

per se de alio, quod prædicatur secundum propriam illius rationem: non enim significat, illud solum per se de alio dici, quod est de essentia illius: sed etiam id, quod illi conuenit secundum propriam rationem illius. Huiusmodi est propria passio, quæ subiecto conuenit secundum propriam rationem illius, vel secundum quod tale est. Quare licet paternitas non sit de conceptu formali essentiae Dei, nihilominus pater per se prædicatur de Deo, & secundum quod Deus est.

Tertio notat Canar. in hoc art. hanc propositionem, *Deus creat*, non esse propositionem per accidens: quia nihil de Deo accidentarie potest prædicari. Probat primo ex Aug. 5. de Trinitat. cap. 5. ubi ait, in deo autem nihil quidem secundum accidens, quia nihil in eo est mutabile. Secundo creatio actiua, à qua Deus dicitur creare, est ipsa substantia Dei; ergo non prædicatur accidentarie de Deo. Quod si dicas, Deum appellari creatorem à relatione rationis, quæ ipsi adest, & abesse posset; ac proinde per accidens dici creatorem, obicit Canariensis, statim hoc modo. Accidens debet esse aliquid reale, ergo, licet relatio rationis sit in Deo ex tempore, non debet dici accidens illius. Tercio probari potest, quia hæc propositio, *Deus creat*, videtur esse in quarto modo dicendi per se, prædicatur enim proprius effectus de propria causa, create soli Deo conuenit.

Ceterum ego distinguendum esse censeo; aut enim loquimur de accidenti, quod dicitur prædicamenti, hoc est, quod realiter inhæret subiecto, de quo prædicatur, & hoc pacto non est accidentaria prædicatio illa, *Deus creat*, quia nullum est in Deo accidens, & de hoc tantum videtur loquutus Augustinus: aut loquimur de accidenti prædicabili, hoc est, de eo, quod prædicari potest de subiecto, & negari, integra manente natura & substantia subiecti, & hoc modo illa propositio est per accidens, quia Deus potest creare & non creare. Hæc autem denominatio tribuitur Deo ab extrinseco, hoc est, à creatura, atque hinc soluitur etiam secundum argumentum.

Ad tertium dicimus, eam non esse propositionem per se, etiā si effectus prædicetur de propria causa. Ut enim sit per se in quarto modo, debet esse necessaria, nam quod est per se, etiam in eo modo, distinguitur ab eo, quod accidentarie prædicatur, ut ait Arist. 1. poster. c. 4. Tum etiam de propositionibus in quarto modo per se potest esse scientia, ut patet Arist. ibid. de contingentib. autem & non necessariis non potest esse scientia: est igitur in 4. modo dicendi per se illa propositio, quam ipse assert, *Ingalatus interijt*, & similiter erit hæc, *Quidquid creatur, a deo fit*, hæc namque sunt necessariae, & de aliis simili modo.

ARTICULVS VII.

Verum nomina essentialia sint approprianda personis.

Ad septimum sic proceditur. Videtur, quod nomina essentialia non sint approprianda personis. Quod enim potest vergeri in errorem fidei vitandum est in diuinis, quia ut Hieronymus dicit, ex verbis inordinate prolatis incurritur hæresis. Sed ea quæ sunt

52.

Canar.

53.

Augustinus.

268.

1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100.

Habetur in Mag. fi. sent. lib. 4. d. 13. m. sine.

sunt cōmunia tribus personis appropriare alicui, potest vergere in errorem: quia potest intelligi, quod vel illi tantum personæ conveniant cui appropriantur, vel quod magis conveniant ei quam aliis. Ergo essentialia attributa non sunt approprianda personis.

2. Præterea. Essentialia attributa in abstracto significata significant per modum formæ. Sed vna personæ non se habet ad aliam ut formæ: cum formæ ab eo cuius est formæ, supposito non distinguatur. Ergo essentialia attributa, maxime in abstracto significata, non debent appropriari personis.

3. Præterea. Proprium prius est appropriato. Proprium enim est de ratione appropriati. Sed essentialia attributa secundum modum intelligendi sunt priora personis, sicut commune est prius proprio: ergo essentialia attributa non debent esse appropriata.

Sed contra est quod Apostolus dicit. 1. Cor. 1. Christum Dei virtutem & Dei sapientiam.

Respondeo dicendum, quod ad manifestationem fidei conveniens fuit essentialia attributa personis appropriari. Licet enim Trinitas personarum demonstratione probari non possit (ut supra dictum est) convenit tamen, ut per aliqua magis manifesta declaretur. Essentialia vero attributa sunt nobis magis manifesta secundum rationem, quam propria personarum; quia ex creaturis ex quibus cognitionem accipimus, possumus per certitudinem devenire in cognitionem essentialium attributorum, non autem in cognitionem personalium proprietatum, ut supra dictum est. Sicut igitur similitudine vestigii vel imaginis in creaturis inventa vimur ad manifestationem divinarum personarum, ita & essentialibus attributis. Et hæc manifestatio personarum per essentialia attributa appropriatio nominatur. Possunt autem manifestari personæ divinæ per essentialia attributa dupliciter. Vno modo per viam similitudinis, sicut ea quæ pertinet ad intellectum appropriantur filio, qui procedit per modum intellectus, ut verbum. Alio modo per modum dissimilitudinis: sicut potentia appropriatur patri (ut Augustinus dicit) quia apud nos patres solent esse propter senectutem infirmi, ne tale aliquid suspicemur in Deo.

Ad primum ergo dicendum, quod essentialia attributa non sic appropriantur personis, ut eis esse propria asserantur, sed

ad manifestandum personas per viam similitudinis vel dissimilitudinis: ut dictum est. Vnde nullus error fidei sequitur, sed magis manifestatio veritatis.

Ad secundum dicendum, quod si sic appropriarentur essentialia attributa personis quod essent eis propria, sequeretur quod vna persona se haberet ad aliam in habitudine formæ: quod excludit Augustinus in 6. de Trinitate ostendens, quod pater non est sapietia quam genuit, quasi solus filius, sic sapietia, ut sic pater & filius simul tantum possint dici sapietia, non autem pater sine filio. Sed filius dicitur sapietia patris, quia est sapietia de patre sapietia. Uterque enim per se est sapietia, & simul ambo vna sapietia. Vnde pater non est sapiens sapietia quam genuit, sed sapietia quæ est sua essentia.

Ad tertium dicendum, quod licet essentialiale attributum secundum rationem propriæ sit prius quam persona secundum modum intelligendi: tamen in quantum habet rationem appropriati, nihil prohibet propriū personæ esse prius quam appropriatum. Sicut color posterior est corpore, in quantum est corpus: prius tamen est naturaliter corpore albo, in quantum est album.

CONCLUSIO est: Licet essentialia vestigia communia sint tribus personis, a nobis tamen quidam uni personæ, quidam alteri accommodantur, ut magis eas cognoscamus. quæ accommodatio dicitur appropriatio.

ARTICULVS VIII.

Utrum conuenienter a sacris Doctoribus sint essentialia personis attributa.

ADOCTAUM sic proceditur. Videtur, quod inconuenienter, a sacris Doctoribus sint essentialia personis attributa. Dicit enim Hilarius

2. de Trin. Eternitas est in Patre, species in Imagine, vltus in munere. In quibus verbis ponit tria nomina propria personarum, scilicet nomen patris, & nomen Imaginis, quod est proprium Filio (ut supra dictum est) & nomen muneris siue donum, quod est proprium Spiritus sanctus (ut supra habitum est.) Ponit etiam tria appropriata. Nam eternitatem appropriat Patri, speciem Filio, vltum Spiritui sancto. Eternitas importat durationem essendi, species vero est essendi principium, vltus vero ad operationem pertinere videtur. Sed essentia & operatio nulli personæ appropriari inueniuntur. Ergo inconuenienter videntur ista appropriata personis.

2. Præterea.

2. Præterea. Aug. in doctrin. Christianâ sic dicit: In patre est unitas, in filio æqualitas, in Spiritu sancto æqualitatis unitatisque concordia. Et videtur quod inconuenienter: quia vna personam non denominatur formaliter per id quod appropriatur alteri. Non enim est sapiens pater sapientia genita, ut dictum est. Sed sicut ibidem subditur, Tria hæc vnum omnia sunt propter patrem, æqualia omnia propter filium, connexa omnia propter Spiritum sanctum. Non ergo conuenienter appropriantur personis. Item secundum Augustin. Patri attribuitur potentia, Filio sapientia, Spiritui sancto bonitas. Et videtur hoc esse inconueniens. Nam virtus ad potentiam pertinet. Virtus autem inuenitur appropriari filio, secundum illud 1. ad Cor. 1. Christum Dei virtutem. Et etiam Spiritui sancto secundum illud Luc. 6. Virtus de illo exibat & sanabat omnes. Non ergo potentia patri est approprianda.

Item Aug. in lib. de Trinit. dicit, Non confuse accipiendum est, quod ait Apostolus, Ex ipso, & per ipsum, & in ipso: ex ipso dices propter patrem, per ipsum propter filium, in ipso propter Spiritum sanctum. Sed videtur quod inconuenienter: quia per hoc quod dicit in ipso, videtur importari habitudinem, causam finalem, quæ est prima causarum, ergo ista habitudinem causæ deberet appropriari patri, qui est principium non de principio.

Item inuenitur veritas appropriari filio, secundum illud Ioan. 14. Ego sum via, veritas & vita. Similiter liber vitæ secundum illud Psal. 3. In ca. libri scriptum est de me. Gloss. 1. apud patrem qui est caput meum. Et similiter hoc quod dico, qui est. Quia super illud Isai. 65. Ecce ego ad gentes, dicit gl. Filius loquitur qui dicit Moysi: Ego sum qui sum. Sed videtur quod propria sint filij, & non appropriata. Nam veritas secundum Augustinum in libro de vera religione, est summa similitudo principij absque omni dissimilitudine. Et sic videtur quod proprie conueniat filio, qui habet principium, Liber etiam vitæ videtur proprium aliquid esse: quia significat ens ab alio. Omnis enim liber ab aliquo scribitur. Hoc etiam ipsum qui est videtur esse proprium filio, quia si cum Moyses dicitur, Ego sum qui sum, loquitur Trinitas. Ergo Moyses poterat dicere, ille qui est Pater & Filius & Spiritus sanctus, misit me ad vos. Ergo & ulterius dicere poterat, ille qui est Pater & Filius & Spiritus sanctus, misit me ad vos, demonstrando certam personam. Hoc autem est falsum.

Quia nulla persona est Pater & Filius & Spiritus sanctus. Non ergo potest esse commune Trinitati, sed proprium Filij.

Respondeo dicendum, quod intellectus noster qui ex creaturis in Dei cognitionem manu ducitur, oportet quod Deum consideret secundum modum quem ex creaturis assumit. In consideratione autem aliquid creaturæ quatuor per ordinem nobis occurrunt. Nam primo consideratur res ipsa absolute, in quantum est ens quoddam. Secunda autem consideratio rei est in quantum est vna. Tertia consideratio rei est secundum quod inest ei virtus ad operandum & ad causandum. Quarta autem consideratio rei est secundum habitudinem quam habet ad causata. Vnde hæc etiam quadruplex consideratio circa Deum nobis occurrit. Secundum igitur primam considerationem qua consideratur absolute Deus secundum esse suum, sic sumitur appropriatio Hilar. secundum quam æternitas appropriatur patri, species filio, usus Spiritui S. æternitas enim in quantum significat esse non principatum, similitudinem habet cum proprio patris, qui est principium non de principio, species autem siue pulchritudo habet similitudinem cum propriis filij. Nam ad pulchritudinem tria requiruntur. Primo quidem integritas siue perfectio. Quæ enim diminuta sunt, hoc ipso turpia sunt. Et debita proportio siue consonantia. Et iterum claritas. Vnde quæ habent colorem nitidum, pulchra esse dicuntur.

Quantum igitur ad primum, similitudinem habet cum proprio filij in quantum est filius habens in se vere & perfecte naturam patris. Vnde ad hoc innuendum Aug. in sua expositione dicit, ubi scilicet in filio, summa & perfecta vita est, &c.

Quantum vero ad secundum conuenit cum proprio filij in quantum est imago expressa patris. Vnde videmus quod aliqua imago dicitur esse pulchra, si perfecte representat rem, quamvis turpem. Et hoc tetigit Augustinus cum dicit, Vbi est tanta conuenientia, & prima æqualitas, &c.

Quantum vero ad tertium, conuenit cum proprio filij, in quantum est verbum, quod quidem lux est, & splendor intellectus: ut Damasc. dicit. Et hoc tangit Aug. cum dicit, Tanquam verbum perfectum cui non desit aliquid, & ars quædam omnipotentis Dei, &c. Vnus autem habet similitudinem cum propriis Spiritus sancti largo modo accipiendum vsum secundum quod Vti comprehendit sub se etiam frui: prout vti est assumere aliquid in facultatem voluntatis, & frui, est cum gaudio vti, ut

Lib. 6. de Trinit. c. 10. paulo a primo tom. 3.

Loco nunc proximo dicitur.

Lib. 5. c. 8. parum ante medium. c. 18. loco nunc proximo dicitur.

Lib. 20. de Trinit. c. 11. ante medium.

ti, ut

Lib. 6. de
Trin. c. 10.
in medio.
Loco nunc
dicto.

Lib. 1. de
Trin. Christ.
ca. 5. tom. 3.

Lib. 1. de
doct. Christ.
c. 5. in fine
tom. 3.

ti, ut Aug. 10. de Trin. dicit. vñs ergo quo Pater & Filius se inuicem fruuntur conuenit cum proprio Spiritus san. in quantum est amor. Et hoc est quod Aug. dicit, illa dilectio, delectatio, felicitas, vel beatitudo, vñs ab illo appellatus est. Vñs vero quo nos fruimur, similitudinem habet cum proprio Spiritus sancti in quantum est donum. Et hoc ostendit Aug. cum dicit, est in Trinitate Spiritus sanctus, genitoris, genitricis suauitas, ingeniti largitate atque vbertate nos vel creaturas perfundens. Et sic patet quare eternitas, species, & vñs personis attribuantur vel appropriantur. Non autem essentia vel operatio: quia in ratione horum, propter sui communiter, non inuenitur aliquid similitudinem habens cum propriis personarum. Secunda vero consideratio Dei est in quantum consideratur vt vnus. Et sic Augustinus patri appropriat vnitatem, filio æqualitatem, Spiritui sancto cõcordiam siue connexionem. Quæ quidem tria vnitatem importare manifestum est, sed differenter. Nam vnitas dicitur absolute, non præsupponens aliquid aliud. Et ideo appropriatur patri qui non præsupponit aliquam personam: cum sit principium non de principio: æqualitas autem importat vnitatem in respectu ad alterum. Nam æquale est quod habet vnā quantitatem cum alio. Et ideo æqualitas appropriatur filio qui est principium de principio. Connexio autem importat vnitatem aliquorum duorum. Vnde appropriatur Spiritui sancto in quantum est a duobus: ex quo sensu etiam intelligi potest quod dicit Augustinus tria esse vnum propter patrem, æqualem propter filium, connexa propter Spiritum sanctum. Manifestum est enim quod illi attribuitur vnum quodque in quo primo inuenitur, sicut omnia inferiora dicuntur viuere propter animam vegetabilem, in qua primo inuenitur ratio vitæ in istis inferioribus. Vnitas autem statim inuenitur in persona patris, etiam per impossibile remotis aliis personis. Et ideo aliæ personæ a patre habent vnitatem. Sed remotis aliis personis non inuenitur æqualitas in patre. Sed statim posito filio inuenitur æqualitas. Et ideo dicuntur omnia æqualia propter filium: non quod filius sit principium æqualitatis patri, sed quia nisi esset patri æqualis filius, pater æqualis non posset dici: æqualitas enim eius primo consideratur ad filium. Hoc enim ipsum, quod Spiritus sanctus patri æqualis est, a filio habet. Similiter excluso Spiritu sancto qui est duorum nexus, non posset in-

telligi vnitas connexionis inter Patrem & Filium. Et ideo dicuntur omnia esse connexa propter Spiritum sanctum. Quia posito Spiritu sancto inuenitur ratio connexionis in diuinis personis. Vnde pater & filius possunt dici connexi. Secundum vero tertiam considerationem, qua in Deo sufficiens virtus cõsideratur ad causandum, dicitur sumi tertia appropriatio, scilicet potentia, sapientia, & bonitatis. Quæ quidem appropriatio fit & secundum rationem similitudinis, si consideretur quod in diuinis personis est: & secundum rationem dissimilitudinis, si consideretur quod in creaturis est. Potentia enim habet rationem principij. Vnde habet similitudinem cum patre cœlesti, qui est principium totius diuinitatis. Deficit autem interdum patri terreno propter senectutem. Sapientia vero similitudinem habet cum filio cœlesti in quantum est verbum, quod nihil aliud est quā conceptus sapientiæ. Deficit autem interdum filio terreno propter temporis paucitatem. Bonitas autem cum sit ratio, & obiectum amoris, habet similitudinem cum Spiritu diuino qui est amor: sed repugnantiam habere videtur ad spiritum terrenum, secundum quod importat violentiam, quandam & impulsivem: prout dicitur Isai. 26. Spiritus robustorum quali turbo impellens parietem. Virtus autem appropriatur filio & Spiritui sancto non secundum quod virtus dicitur ipsa potentia rei, sed secundum quod interdum virtus dicitur id quod a potentia rei procedit, prout dicimus aliquid virtuosum factum esse virtute alicuius agentis. Secundum vero quartam considerationem prout consideratur Deus in habitudine ad suos effectus, sumitur illa appropriatio ex quo per quem, & in quo. Hæc enim præpositio, ex, importat habitudinem quandam causæ materialis, quæ locum non habet in diuinis. Aliquando vero habitudinem causæ efficientis, quæ quidem competit Deo ratione suæ potentie actiue. Vnde & appropriatur patri, sicut & potentia. Hæc vero præpositio, per, designat quidem quandoque causam mediam: sicut dicimus quod faber operatur per martellum. Et sicly, per, quandoque non est appropriatum, sed proprium filij: secundum illud Ioann. 1. Omnia per ipsum facta sunt: non quia filius sit instrumentum, sed quia ipse est principium de principio. Quandoque vero designat habitudinem formæ per quam agens operatur, sicut dicimus quod artifex operatur per artem. Vnde

sicut sapientia & ars appropriantur filio ita & ly per quem. Hæc vero præpositio, in, denotat proprie habitudinem continentis. Continet autem Deus res dupliciter. Vno modo secundum suas similitudines: prout, scilicet, res dicuntur esse in quantum sunt in eius scientia. Et si hoc quod dico in ipso, esset appropriatum filio. Alio vero modo continentur res à Deo, in quantum Deus sua bonitate eas conseruat & gubernat ad finem conuenientem adducendo. Et sic ly, in quo appropriatur Spiritui sancto, sicut & bonitas. Nec oportet, quod habitudo causæ finalis (quamuis sit prima causarum) approprietur patri qui est principium non de principio, quia personæ diuinæ, quarum pater est principium, non procedunt ut ad finem (cum qualibet illarum sit ultimus finis) sed naturali processione, quæ magis ad rationem naturalis potentie pertinere videtur. Ad illud vero quod de aliis quaritur, dicendum quod cum veritas pertineat ad intellectum (ut supra dictum est) appropriatur filio, (ut supra dictum est) proprium eius. Quia veritas ut supra dictum est, considerari potest prout est in intellectu, vel prout est in re: sicut igitur intellectus & res essentialiter sumpta sunt essentialia & non personalia, ita & veritas. Definitio autem Augustinus inducta datur de veritate secundum quod appropriatur filio. Liber autem vitæ in recto quidem importat notitiam, sed in obliquo vitam. Est enim, ut supra dictum est, notitia Dei de his qui habituri sunt vitam æternam. Vnde appropriatur filio, licet vita approprietur Spiritui sancto, in quantum importat quandam interiorem motum, & sic conuenit cum proprio Spiritus sancti. in quantum est amor. Esse autem scriptum ab alio, non est de ratione libri in quantum est liber, sed in quantum est quoddam artificiatum. Vnde non importat originem neque est personale, sed appropriatur personæ. Ipsum autem nomen, qui est, appropriatur personæ filii, non secundum propriam rationem, sed ratione adiuncti: in quantum scilicet in locutione Dei ad Moysen præfigurabatur liberatio humani generis. quæ facta est per filium. Sed tamen secundum quod ly, qui, sumitur relative, posset referri interdum ad personam filii: & sic sumeretur personaliter, ut puta si dicatur, filius est genitus, qui est, sicut & Deus genitus personale est. Sed infinite sumptum est essentialiter. Et licet hoc pronomen, iste grammatice loquendo ad aliquam certam personam videatur

tur pertinere, tamen qualibet res demonstrabilis, grammatice loquendo persona dici potest, licet secundum rei naturam non sit persona. Dicimus enim, iste lapis & iste alinus. Vnde & grammatice loquendo, essentia diuina secundum quod significatur & supponitur per hoc nomen, Deus, potest demonstrari hoc pronomine, iste, secundum illud Exod. 15. Iste Deus meus & glorificabo eum.

QVÆSTIO XL.

De personis in comparatione ad relationes sue proprietates.

DEinde quaritur de personis in comparatione ad relationes, siue proprietates. Et quaruntur quatuor.

ARTICVLVS I.

Utrum relatio sit idem quod persona.

AD primum sic proceditur. Videtur, quod in diuinis non sit idem relatio quod persona. Quæcunque enim sunt idem, multiplicato vno eorum multiplicatur & aliud. Sed contingit in vna persona esse plures relationes, sicut in persona patris est paternitas & communis spiratio. Et iterum vnā relationem in duabus personis esse, sicut communis spiratio est in patre & filio. Ergo relatio non est idem quod persona.

2. Præterea. Nihil est in seipso secundum Philosophum in 4. Physic. Sed relatio est in persona. Nec potest dici quod ratio identitatis, quia sic esset etiam in essentia: ergo relatio, siue proprietates & persona, non sunt idem in diuinis.

3. Præterea. Quæcunque sunt idem, ita se habent, quod quicquid prædicatur de vno prædicatur de alio. Non autem quicquid prædicatur de persona, prædicatur de proprietate. Dicimus enim, quod pater generat, sed non dicimus, quod paternitas sit generans. Ergo proprietates non est idem quod persona in diuinis.

Sed contra, in diuinis non differunt quod est, & quo est, ut habetur à Boet. in lib. de Hebdo. Sed pater paternitate est pater. Ergo pater idem est quod paternitas. Et eadem ratione alie proprietates idem sunt cum personis.

Respondetur dicendum, quod circa hoc aliqui diuersimode opinati sunt. Quidam enim dixerunt proprietates neque esse personas, neque in personis. Qui fuerunt mori ex modo significandi relationem, quæ quidem non significant ut in aliquo, sed magis ad ali-

Aa quid,

2. præc. art. 1.

quid. Vnde dixerunt relationes esse affines, sicut supra expositum est. Sed quia relatio secundum quod est quædam res in diuinis, est ipsa essentia: essentia autem idem est quod persona (vt ex dictis patet) oportet quod tunc relatio sit idem quod persona.

2. 13. art. 2.

Hanc igitur identitatem alij considerantes, dixerunt proprietates quædam esse personas, non autem in personis: quia non ponebant proprietates in diuinis, nisi secundum modum loquendi, vt supra dictum est. Necesse est autem ponere proprietates in diuinis, vt supra ostendimus. Quæ quidem significantur in abstracto, vt quædam formæ personarum. Vnde cum de ratione formæ sit, quod sit in eo cuius est forma, oportet dicere proprietates esse in personis & eas tamen esse personas, sicut essentiam esse in Deo dicimus, quæ tamen est Deus.

quæ 32. art. 2.

Loco hunc

cit. 10.

Ad primum ergo dicendum, quod persona & proprietas sunt idem re, differunt tamen secundum rationem. Vnde non oportet quod multiplicato vno multiplicetur reliquum. Considerandum tamen est quod propter diuinam simplicitatem consideratur duplex realis identitas in diuinis eorum, quæ differunt in rebus creatis. Quia enim diuina simplicitas excludit compositionem formæ & materiæ, sequitur quod in diuinis idem est abstractum & concretum, vt deitas & Deus. Quia vero diuina simplicitas excludit compositionem subiecti & accidentis, sequitur quod quicquid attribuitur Deo est eius essentia: & propter hoc sapientia & virtus idem sunt in Deo, quia ambo sunt in diuina essentia. Et secundum hanc duplicem rationem identitatis, proprietas in diuinis est idem cum persona. Nam proprietates personales sunt idem cum personis ea ratione, qua abstractum est idem cum concreto: Sunt enim ipsæ personæ subsistentes, vt paternitas est ipse pater, & filio filius, & processio Spiritus sanctus. Proprietates autem non personales, sunt idem cum personis secundum aliam rationem identitatis, qua ratione illud, quod attribuitur Deo, est eius essentia. Sic igitur communis spiratio est idem cum persona Patris, & cum persona filij: non quod sit vna persona per se subsistens: sed sicut vna essentia est in duabus personis, ita & vna proprietas, vt supra dictum est.

2. 14. 30. art. 1.

Ad secundum dicendum, quod proprietates dicuntur esse in essentia per modum identitatis tantum: in personis autem dicuntur esse per modum identitatis, non quidem secundum rem tantum, sed quantum ad modum significan-

di, sicut forma in supposito. Et ideo proprietates determinant & distinguunt personas, non autem essentiam.

Ad tertium dicendum, quod participia & verba notionalia significant actus notionales. Actus autem suppositorum sunt. Proprietates autem non significant vt supposita, sed vt formæ suppositorum. Et ideo modus significandi repugnat vt participia & verba notionalia de proprietatibus prædicentur.

CONCLVSTO est. Relatio secundum rem efficitur quod persona: nihilominus relatio dicitur efficitur persona. Aliqua in hunc articulum disputant solent, de quibus satis superque à nobis dictum est. Primum, Vtrum relatio distinguatur à persona et natura rei, an sola ratione, de qua re à nobis tractatum est disput. 121. & colligitur ex dictis disput. 120. Secundum, Vtrum actus notionales de proprietatibus personalibus prædicentur, an non: de hoc tamen differuimus disputatione 136. cap. 1. Tertium, An proprietas dicatur esse in persona, vt paternitas in patre; id tamen à nobis disputatum est ibidem cap. 2.

ARTICVLVS II.

Vtrum persona distinguatur per relationes.

AD secundum sic proceditur. Vnde dicitur, quod personæ non distinguuntur per relationes. Simplicitas enim seipsis distinguuntur: sed personæ sunt maximæ simplices. Ergo distinguuntur se ipsis, & non relationibus.

2. Præterea, nulla forma distinguitur, nisi secundum suum genus. Non enim album à nigro distinguitur nisi secundum qualitatem. Sed hypostasis significat indiuiduum in genere substantiæ. Non ergo relationibus hypostases distinguuntur.

3. Præterea. Absolutum est prius quam relatiuum, sed prima distinctio est distinctio diuinarum personarum. Ergo diuina personæ non distinguuntur relationibus.

4. Præterea. Id quod præsupponit distinctionem non potest esse primum distinctionis principium. Sed relatio præsupponit distinctionem, cum in eius definitione ponatur, esse enim relatiuum est ad aliud se habere. Ergo primum principium distinctiuum in diuinis non potest esse relatio.

Sed contra est, quod Boet. dicit in lib. de Trinitate, quod sola relatio multiplicat Trinitatem diuinarum personarum.

Respondeo dicendum, quod in quibuslibet pluribus inuenitur aliquid commune, oportet querere aliquid distinctiuum. Vnde cum tres personæ conue-

miant secundum essentiae unitatem, necesse est quare aliquid quo distinguantur ad hoc quod plures sint. Inueniuntur autem in diuinis personis duo, secundum quae differunt, scilicet origo & relatio: quae quidem, quamuis re non differant, differunt tamen secundum modum significandi. Nam origo significatur per modum actus, vt generatio: relatio vero per modum formae, vt paternitas. Quidam igitur attendentes quod relatio consequitur actum, dixerunt quod hypostases in diuinis distinguuntur per originem, vt dicamus quod pater distinguitur a filio, in quantum ille generat, & hic est genitus. Relationes autem, siue proprietates manifestant consequenter hypostasem siue personarum distinctiones: sicut & in creaturis proprietates manifestant distinctiones indiuiduorum, quae sunt per materialia principia. Sed hoc non potest stare propter duo. Primo quidem quia ad hoc quod aliqua duo distincta intelligantur, necesse est eorum distinctionem intelligi per aliquid intrinsecum utrique: sicut in rebus creatis, vel per materiam, vel per formam. Origo autem alicuius rei non significatur, vt aliquid intrinsecum, sed vt via quaedam ad rem. Sicut generatio significatur vt via quaedam ad rem genitam, & vt progrediens a generante. Vnde non potest esse quod res genita & generans distinguantur sola generatione, sed oportet intelligere tam in generante, quam in genito ea, quibus ab inuicem distinguuntur. In persona autem diuina non est aliud intelligere, nisi essentiam & relationem siue proprietatem. Vnde cum in essentia conueniant, relinquuntur quod per relationes personae ab inuicem distinguantur. Secundo, quia distinctio in diuinis personis non est sic intelligenda, quasi aliquid commune diuidatur: quia essentia communis remanet indiuisa, sed oportet quod ipsa distinguantur constituant res distinctas. Sic autem relationes vel proprietates distinguunt vel constituunt hypostases vel personas, in quantum sunt ipsae personae subsistentes, sicut paternitas est pater, & filiatio est filius, eo quod in diuinis non differunt abstractum & concretum. Sed contra rationem originis est, quod constituat hypostasim vel personam. Quia origo actiue significata significatur vt progrediens a persona subsistente, vnde praesupponit eam. Origo autem passiue significata (vt natiuitas) significatur vt via ad personam subsistentem, & nondum vt eam constituens. Vnde melius dicitur quod personae seu hy-

Postquam in 1. p. tom. 2.

postases distinguantur relationibus quia per originem. Licet enim distinguantur utroque modo, tamen prius & principalius per relationes secundum modum intelligendi. Vnde hoc nomen, pater, non solum significat proprietatem, sed etiam hypostasim. Sed hoc nomen, genitor vel generans, significat tantum proprietatem. Quia hoc nomen, Pater, significat relationem, quae est distinctiua & constitutiua hypostasis. Hoc autem nomen, generans vel genitor, significat originem, quae non est distinctiua & constitutiua hypostasis.

Ad primum ergo dicendum, quod personae sunt ipsae relationes subsistentes. Vnde non repugnat simplicitati diuinarum personarum, quod relationibus distinguantur.

Ad secundum dicendum, quod personae diuinae non distinguuntur in esse in quo subsistunt, neque in aliquo absoluto, sed solum secundum id, quod ad aliquid dicuntur. Vnde ad earum distinctionem sufficit relatio.

Ad tertium dicendum, quod quanto distinctio prior est, tanto propinquior est unitati. Et ideo debet esse minima. Et ideo distinctio personarum non debet esse nisi per id quod minimum distinguit, scilicet per relationem.

Ad quartum dicendum, quod relatio praesupponit distinctionem suppositorum quando est accidens: sed si relatio sit subsistens non praesupponit, sed secum fert distinctionem. Cum enim dicitur, quod relatiui esse, est ad aliud se habere: per ly aliud, intelligitur correlatiuum quod non est prius, sed simul natura.

Conclusio est, persona diuina relationibus constituitur, & distinguuntur.

DISPUTATIO CLVIII.

Utrum personae diuinae relationibus constituantur, & distinguantur, an absolutis proprietatibus.

In personis non esse proprietates quibus distinguantur, & constituantur, docuerunt Praepositus, & Gregorius. cap. 1.

Refellitur praecedens opinio. cap. 2.

Personas diuinas constitui, & distinguere proprietatibus absolutis senserunt Ioannes & Ripa, & Scotus. c. 3.

Eisdem personas distinguere originibus, censuit Bonauentura. c. 4.

Personas diuinas constitui, & distinguere solum relationibus verior sententia est, c. 5.

Arguit Scotus contra praedictam opinionem ex comparatione relati cum relationibus. c. 6.

Argumenta Scoti petita ex ratione principij constituentis. ibi. c. 7.

Aa 2 CAP. I.